

Оріщенко О. А., Березовська Ю. В. Проблеми сучасної психології особистості. Вип. ІХ: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (17-18 травня 2017 р., м. Одеса). – Одеса: ВМВ, 2018. – С. 74 – 78.

УДК 159.922

ПЕРЕЖИВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСІБ З РІЗНИМ ТИПОМ ЕМПАТІЇ

Оріщенко О. А., Березовська Ю. В.

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена, по-перше, зростаючою увагою до питання психологічного благополуччя особистості, що є одним з фундаментальних в психології, інтерес до якого зберігається протягом всієї історії психологічної науки; по-друге, запитом сучасного українського суспільства, яке переживає один з важких періодів своєї новітньої історії, та вимагає підвищення соціальних стандартів якості життя людини; по-третє, вимогами психологічної практики щодо роботи з клієнтами, спрямованої на формування впевненості людини в себе і своє майбутнє, вирішення суперечностей та проблем її минулого, на сприянні її реалізованості в сучасному житті, віри у можливість успішної самореалізації.

В науковій літературі зарубіжними та вітчизняними дослідниками розглядаються різні аспекти проблеми психологічного благополуччя, зокрема: модель психологічного благополуччя та його структура (К. Ріфф, П. П. Фесенко, Т. Д. Шевеленкова); фактори, що визначають психологічне благополуччя особистості (Н. Бредб'єрн); гендерні відмінності у переживанні психологічного благополуччя (К. Ріфф, П. П. Фесенко, Т. Д. Шевеленкова); зв'язки психологічного благополуччя з: усвідомленням життя (П. П. Фесенко); ціннісно-смысловими орієнтаціями (Д. А. Леонтьєв); суверенністю психологічного простору (Е. Н. Паніна); толерантністю особистості (Н. Бахарєва); етнопсихологічними особливостями (Р. М. Шаміонов); умовами середовища (О. С. Ширяєва); професійною діяльністю (Р. М. Шаміонов); досліджено вплив ставлення людини до самої

себе, до інших людей, до світу в цілому на переживання нею психологічного благополуччя (Я. І. Павлоцька).

Однак при всій різноманітності досліджень за рамками наукового аналізу залишається вивчення психологічного благополуччя в залежності від якостей особистості- суб'єкта цього переживання, зокрема емпатії.

Метою даного повідомлення є аналіз результатів теоретико-емпіричного дослідження особливостей переживання психологічного благополуччя осіб з різним типом емпатії.

При визначенні емпатії ми спиралися на принцип континуальності, який покладено в основу континуально-ієрархічної моделі особистості, що запропонувала О. П. Саннікова. Цей принцип дозволяє не тільки розглядати будь-яку властивість особистості (емпатію в тому числі) як складне, багаторівневе, в той же час цілісне утворення, але й чітко структурувати показники, з яких складається дана властивість [3].

З позицій зазначеного підходу *емпатія* розглядається нами як відносно стійка, інтегральна властивість особистості, що виявляється: а) у здібності емоційно відгукатися на переживання іншої людини (іншого об'єкту емпатії), у розумінні її емоційних станів, у передбаченні афективних реакцій, в активному намаганні допомогти; б) в спрямованості на певний об'єкт емпатичних переживань [2].

В *структурі емпатії* О. П. Саннікова виділяє 3 рівні: 1) формально – динамічний, який включає динамічні характеристики емпатії, тобто особливості виникнення й перебігу емпатичних реакцій і процесів та якісні характеристики емпатії, які відображають власне психологічну сутність емпатичного явища (емоційна, когнітивна, предиктивна, дійова емпатія); 2) змістовно – особистісний, до якого входять ті аспекти емпатії, за допомогою яких й виникає емпатична реакція на певні об'єкти та стимули; 3) соціально-імперативний, що відображає індивідуальні уявлення про існуючі соціально-культурні „норми” емпатичних проявів [3].

В рамках даного повідомлення ми обмежилися вивченням тільки

якісних (модальнісних) особливостей емпатії, а саме: емоційна (ЕЕ), когнітивна (КЕ), предиктивна (ПЕ) та дієва (ДЕ) емпатія [1;3].

Психологічне благополуччя розглядається як інтегральний показник ступеня спрямованості людини на реалізацію основних компонентів позитивного функціонування (особистісного зростання, самоприйняття, управління середовищем, автономії, цілі в житті, позитивних відносин з оточуючими), а також ступеня реалізованості цієї спрямованості, що суб'єктивно виражається у відчутті щастя, задоволеності собою і власним життям [4].

Емпіричне дослідження проводилося на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. В ньому брали участь 60 слухачів заочної форми навчання ВПК зі спеціальності «Психологія» (у віці від 25 до 45 років).

Психодіагностичний комплекс склали такі **методики**: 1) «Психодіагностичний модальнісний тест - опитувальник емпатії» (О. П. Саннікова)[1]; 2) «Шкала психологічного благополуччя» (К. Ріфф; адаптація Т. Д. Шевеленкова, П. П. Фесенко)[4].

Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою кількісного (кореляційного) та якісного (методи «асів» та «профілів») аналізів. Результати кореляційного аналізу підтвердили можливість зіставляти психологічні явища, що нами вивчаються, та дозволили приступити до якісного аналізу отриманих результатів.

Емпіричним шляхом за допомогою методу «асів» були виділені *модальнісні типи емпатії*, що відрізняються поєднанням її показників, тобто домінуванням: 1) однієї з якісних модальностей, зокрема: емоційно – емпатичний тип, когнітивно – емпатичний тип, предикативно – емпатичний тип, дійово – емпатичний тип; 2) одночасно декількох модальностей. На нашій виборці було виявлено два таких найбільш яскравих типи: з максимально високими та з мінімально низькими значеннями загального показнику емпатії.

На наступному етапі емпіричного дослідження склалися профілі психологічного благополуччя всіх виділених нами модальнісних типів емпатії.

Аналіз профілів довів, що особи, які належать до певного модальнічного типу емпатії, відрізняються від представників інших типів специфікою переживання психологічного благополуччя (кількісно-якісне сполучення показників, що входять до його структури).

Зокрема, встановлено, що:

- особи з *високим рівнем емпатії* характеризуються й самим високим рівнем інтегрального показнику психологічного благополуччя, що проявляється у схильності до особистісного зростання, у почутті впевненості і компетентності в управлінні повсякденними справами, у наявності близьких, довірчих відносин з оточуючими людьми, у постановці життєвих цілей та осмисленні життя;

- особи з *низькими рівнем емпатії* серед наших досліджуваних відрізняються відсутністю близьких, довірливих стосунків з іншими людьми; управлінням навколишнім середовищем завдяки умінням обирати і створювати умови, що задовольняють особистісним потребам і цінностям; переживанням власної ізолюваності і фрустрованості; невмінням ставити цілі у житті; відсутністю осмисленості життя та схильності до особистісного зростання;

- особи *емоційно-емпатичного типу* характеризується здатністю встановлювати позитивні стосунки із іншими людьми, не втрачаючи при цьому власної автономності; відкритістю новому досвіду, засвоєнню нової інформації; а також невірою у власні сили та незадоволеністю обставинами саого життя;

- особи *особикогнітивно-емпатичного типу* не мають достатньої кількості близьких відносин, почуваються ізолюваними; для таких людей характерно постановка життєвих цілей, почуття осмислення життя, схильність до самовдосконалення;

- особи *предиктивно-емпатичного типу* відрізняються почуттям впевненості і компетентності в управлінні повсякденними справами; осмисленістю власного життя; браком довірливих стосунків із значущими людьми, що може бути пов'язано з їх надмірним індивідуалізмом і автономністю;

- особам *дієво-емпатичного типу емпатії* властиві схильність до особистісного зростання, здатність сприймати і інтегрувати новий досвід, реалістичне сприйняття як позитивних, так і негативних аспектів людського буття, автономність та нестача емоційно - довірливих стосунків із значущими людьми.

Крім цього, встановлено, що серед наших досліджуваних високий рівень переживання психологічного благополуччя властивий досліджуваним з високим рівнем емпатії та представникам дієво-емпатичного типу; низький рівень переживання психологічного благополуччя - представникам групи з низьким рівнем емпатії.

Емпіричне дослідження дозволяє зробити наступні **висновки**:

1. Емпірично виділені модальнісні типи емпатії, що обумовлені домінуванням одного або декількох компонентів, що входять до їх структури.

2. Доведено, що особи, які належать до певного модальнісного типу емпатії, відрізняються від представників інших емпатичних типів специфікою переживання психологічного благополуччя (кількісно-якісне сполучення показників, що входять до його структури);

3. Встановлено, що серед наших досліджуваних:

- високий рівень переживання психологічного благополуччя властивий досліджуваним з високим рівнем емпатії і представникам дієво-емпатичного типу; низький рівень переживання психологічного благополуччя характерний для представників групи з низьким рівнем емпатії.

Література

1. Психодиагностический модальностный тест-опросник эмпатии /

О. П. Саннікова. – № 8837; заяв. 01.10.2003; реєстрац. 24.11.2003. – 25 с.

2. Орищенко О. А. Дифференциально-психологический анализ эмпатии. Дис. канд. псих. наук: 19.00.01./ О. А. Орищенко. – Одесса, 2004. – 222 с.

3. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности / О. П. Санникова. – Одесса: Хорс, 1995. – 334 с.

4. Шевеленкова Т. Д. Психологическое благополучие личности (обзор концепций и методика исследования) /Т. Д. Шевеленкова, П. П. Фесенко // Психологическая диагностика. – 2005. – № 3. – С. 95 – 129.

Орищенко О. А., Березовська Ю. В.

ПЕРЕЖИВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСІБ З РІЗНИМ ТИПОМ ЕМПАТІЇ

В статті представлено результати теоретико-емпіричного дослідження психологічних благополуччя осіб з різним типом емпатії. Емпіричним шляхом виділені модальнісні типи емпатії та досліджена специфіка переживання психологічного благополуччя представниками кожного з виділених типів.

Ключові слова: емпатія, модальнісні типи емпатії, психологічне благополуччя.

ПЕРЕЖИВАНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ ЛИЦ С РАЛИЧНЫМ ТИПОМ ЭМПАТИИ

Орищенко О. А., Березовская Ю. В.

В статье представлены результаты теоретико- эмпирического исследования психологического благополучия лиц с различным типом эмпатии. Эмпирическим путем выделены модальнистные типы эмпатии и исследована специфика переживания психологического благополучия представителями каждого из выделенных типов.

Ключевые слова: эмпатия, модальностные типы эмпатии, психологическое благополучие.

REATHING OF PSYCHOLOGICAL WELL-BEING PERSONS WHO ARE DIFFERENT TO EMPATHY

Orishchenko O. A, Berezovska Y. V.

The article presents the results of a theoretical and empirical study of the psychological well-being of people with different types of empathy. Empirically, modal types of empathy have been identified and the specifics of experiencing psychological well-being by representatives of each of the selected types have been studied.

Keywords: empathy, modal types of empathy, psychological well-being.